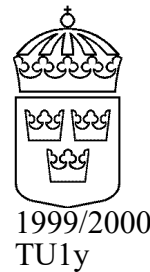

Trafikutskottets yttrande 1999/2000:TU1y

Forskning för framtiden – en ny organisation för
forskningsfinansiering

Till utbildningsutskottet

Utbildningsutskottet har den 23 mars 2000 beslutat att bereda socialutskottet, trafikutskottet, miljö- och jordbruksutskottet, näringsutskottet, arbetsmarknadsutskottet och bostadsutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 1999/2000:81 Forskning för framtiden – en ny organisation för forskningsfinansiering jämte eventuella motioner. Yttrandena skall lämnas till utbildningsutskottets kansli senast den 4 maj 2000.

Trafikutskottets yttrande över propositionen i det följande avgränsas till att omfatta propositionens yrkande 2 (delvis) om riktlinjer för en ny myndighetsorganisation för forskningsfinansiering och yrkande 6 i den del som avser avveckling av Kommunikationsforskningsberedningen.

I yttrandet behandlar utskottet även följande motioner

- 1999/2000:Ub25 yrkande 6 av Bo Lundgren m.fl. (m),
- 1999/2000:Ub28 av Yvonne Andersson m.fl. (kd),
- 1999/2000:Ub30 av Karin Svensson Smith och Stig Eriksson (båda v).

Regeringens förslag i huvuddrag

Regeringen lägger i propositionen fram förslag till en ny myndighetsstruktur för forskningsfinansiering. Tre nya forskningsråd inrättas enligt förslaget genom att uppgifter som för närvarande utförs av tio myndigheter helt eller delvis förs över till de tre nya forskningsråden. Som en följd härav avvecklas åtta av de tio myndigheterna, nämligen Forskningsrådsnämnden, Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet, Medicinska forskningsrådet, Naturvetenskapliga forskningsrådet, Teknikvetenskapliga forskningsrådet, Socialvetenskapliga forskningsrådet, Skogs- och jordbrukets forskningsråd och Bygghälsöversynsmyndigheten.

Regeringen föreslår vidare inrättande av en FoU-myndighet för behovsstyrd forskning och utvecklingsarbete till stöd för innovationssystemet och en hållbar utveckling och tillväxt. Den nya FoU-myndigheten övertar de ansvarsområden som i dag handhas av Kommunikationsforskningsberedningen (KFB), de FoU-finansierande delarna av Närings- och teknikutvecklingsverkets (NUTEK) verksamhet och delar av det ansvarsområde som

handhas av Rådet för arbetslivsforskning (RALF). KFB och RALF avvecklas.

Regeringens förslag innebär också att ett Forskningsforum inrättas med uppgift att främja dialog och samverkan mellan forskare, forskningsfinansierare, allmänheten och andra som direkt eller indirekt berörs av forskningen.

Enligt regeringen bör en organisationskommitté inrättas med uppgift att förbereda och genomföra bildandet av de nya myndigheterna.

En ny myndighet för forskning och utveckling

Regeringen erinrar om att formerna för finansiering av behovsstyrt forsknings- och utvecklingsarbete (FoU), främst för näringslivets utveckling, har utvecklats under lång tid genom successiva tillskott och förändringar. Verksamheten har i huvudsak fungerat väl och bidragit till näringslivets utveckling och välbefinnandets utvecklingen i samhället. Framtidens samhälle ställer dock delvis nya och större krav på bl.a. ett effektivt innovationssystem och en effektiv näringspolitik. Det är viktigt, betonar regeringen, att strukturen för finansiering av forskning kan tillgodose de nya kraven och att den kan bidra till att kunskap kombineras mellan olika arbetsfält och kompetensområden.

Den nya FoU-myndigheten föreslås, som nämnts, överta de ansvarsområden som handhas av KFB samt de FoU-finansierande delarna av NUTEK:s verksamhet. Till följd härav föreslås att KFB avvecklas. Även delar av Rådet för arbetslivsforskning (RALF), som också föreslås bli avvecklat, förs till den nya myndigheten. En FoU-myndighet med ett ansvarsområde som sträcker sig över flera delsektorer innebär – framhåller regeringen – ökade möjligheter att arbeta över disciplin- och sektorsgränser och att kraftsamla inom viktiga områden. Skapandet av en FoU-myndighet innebär vidare effektiviseringar genom att kontakter gentemot forskare och avnämare förenklas. Bildandet av en stor aktör kan också förbättra Sveriges förutsättningar att påverka EU-arbetets inriktning inom för Sverige viktiga forskningsområden såsom IT- och tillväxtprogrammen.

FoU-myndighetens huvudsakliga ansvarsområden föreslås vara:

- att finansiera forsknings-, utvecklings- och demonstrationsverksamhet som svarar mot behov inom såväl näringslivet som vissa andra delar av samhället för att uppnå de mål som statsmakterna har fastställt för berörda sektorer, bl.a. kommunikationssektorn. I sammanhanget nämns som viktiga forskningsområden, som bör övertas från KFB, bl.a. trafik-säkerhet och de handikappades trafiksituation,
- att utveckla och stärka samarbetet mellan högskolan, industriforskningsinstituten och näringslivet,
- att särskilt stödja små och medelstora företags kunskapsförsörjning,
- att stimulera ett ökat svenskt deltagande för vissa forskningsteman inom EU:s ramprogram för forskning och utveckling,
- att utveckla FoU-program inom IT-området,
- att verka för att industriforskningsinstitutens roll i innovationssystemet utvecklas, bl.a. genom FoU-projekt som samfinansieras med näringslivet.

Den transport- och kommunikationsforskning som KFB bedriver kommer även i fortsättningen att vara av strategisk betydelse, understryker regeringen. I en alltmer internationaliserad ekonomi är effektiva och långsiktigt hållbara transporter avgörande för att Sverige fullt ut skall kunna dra nytta av den potential som den gemensamma europeiska marknaden och den globala handeln erbjuder.

Regeringen erinrar om att två myndigheter, Vägverket och Banverket, har ett sektorsansvar för forskning inom sina respektive områden. De har givits uppdraget att finansiera forskning till gagn också för andra delar av transportsystemet än det egna direkta verksamhetsområdet. Detta ansvar bör enligt regeringen ligga kvar på dessa myndigheter. I samband med en översyn av Luftfartsverkets respektive Sjöfartsverkets organisationer skall dessa myndigheters ansvar för FoU-frågor analyseras.

Höga krav på kunskapsöverföring bör ställas på den nya FoU-myndigheten. Kunskaper skall göras tillgängliga och ledtiderna mellan upptäckt och spridning måste förkortas. Myndigheten skall ha en direkt och aktiv roll i arbetet med att överföra ny kunskap från i första hand universitet, högskolor och institut till potentiella avnämare.

Ledamöterna av styrelsen för den nya myndigheten, som inrättas under Näringsdepartementet, utses av regeringen för en tidsbegränsad period. I styrelsen skall ingå ledamöter med god kunskap om myndighetens ansvarsområde och om de kunskapsbehov som finns inom området hos bl.a. näringsliv, arbetsliv och offentlig förvaltning. I styrelsen skall också ingå ledamöter med hög vetenskaplig kompetens inom områden av betydelse för verksamhetsområdet. Regeringen framhåller vidare att det är angeläget att uppnå en jämn könsfördelning i styrelsen.

Enligt motion Ub25 av Bo Lundgren m.fl. (m) bör den mer tillämpade tekniska forskningen sammanföras i en ny myndighet. Denna bör arbeta i nära samverkan med de tekniska högskolorna och med företagen samt stödja FoU av högsta klass. Myndigheten bör i första hand svara för den forskningsfinansiering som i dag främst ligger på NUTEK, Byggnadsrådet och KFB. Man bör vidare överväga att låta myndighetens uppgifter även omfatta ansvaret för statens finansiering av verksamheten inom industriforskningsinstitutet. Ett sådant bredare ansvar skulle ge myndigheten stora möjligheter att skapa nya dynamiska synergier. Stöd till nya teknologier, bl.a. informations- och materialteknik, bör ägnas stor uppmärksamhet. Industri och vetenskap bör förenas i myndighetens ledning, betonas det i motionen, och formerna för utvärdering måste vara av högsta klass. Den myndighet vi förordar innebär, fortsätter motionärerna, bättre förutsättningar att föra grundforskningens resultat vidare till exploaterbara resultat. Till den nya myndigheten för industrirelaterad spetsforskning bör de resurser föras som i dag hanteras av KFB, de FoU-finansierande delarna av NUTEK, de delar av Rådet för arbetslivsforskning (RALF) som berör arbetsorganisatorisk forskning, delar av Byggnadsrådet, vissa forskningsstödande uppgifter som finns vid Vägverket och Banverket samt energiforskning som inte är relaterad till energimyndighetens övriga uppgifter.

I motion Ub30 av Karin Svensson Smith och Stig Eriksson (båda v) framhålls att regeringens förslag inte innebär någon förändring för trafikverken och att dessa därmed behåller sina medel till FoU. Den kunskapsutveckling som är relevant för framtida transporter är emellertid – betonar motionärerna – huvudsakligen trafikslagsövergripande. För att de av riksdagen antagna trafikpolitiska målen skall nås krävs en övergång från de transportslag som är särskilt miljöbelastande och olycksvållande till transporter med bättre effekter i förhållande till miljö- och trafiksäkerhetsmålen. Av naturliga skäl finns det inom respektive trafikverk en egen kultur som sätter en expansion av det egna trafikslaget i centrum. KFB:s verksamhet har hög vetenskaplig kvalitet, framhåller motionärerna, och det är tack vare den myndigheten som Sverige får tillbaka väsentligt större andel av EU:s trafikforskningsmedel i förhållande till vad Sverige betalar in. KFB är tillräckligt stor för att kunna utgöra den kreativa och prövande miljö som behövs för att forskningen skall vara innovativ. I stället för att lägga ned KFB, samtidigt som de olika trafikverken behåller sina FoU-verksamheter, hade det varit naturligt att göra tvärtom, betonar motionärerna sammanfattningsvis. Enligt motionens yrkande 1 bör det ingå i uppdraget för den organisationskommitté som regeringen talar om att ta fram ett specifikt program för hela trafik- och transportforskningen. Motionens yrkande 2 innebär att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag om hur de olika trafikverkens FoU-ansvar och motsvarande medel skall flyttas över till ett specifikt program för trafik- och transportforskning.

I motion Ub28 av Yvonne Andersson m.fl. (kd) yrkas att riksdagen med avslag på propositionen hos regeringen begär förslag enligt de principer om en helhetslösning för finansiering av forskningen som presenteras i motionen. Av detta följer att riksdagen enligt motionen bör avslå regeringens förslag om inrättande av en ny FoU-myndighet och om avveckling av KFB.

Trafikutskottets ställningstagande

Syftet med propositionen är, enligt vad regeringen inledningsvis framhåller, att skapa en ny organisation för forskningsfinansiering som gör det möjligt att kraftsamla på viktiga vetenskapliga områden, främja samarbete mellan forskning och utvecklingsarbete samt förbättra spridningen av information om forskningen och dess resultat. Samtidigt gäller det enligt regeringen att skapa en mer effektiv och slagkraftig organisation för den behovsstyrda forskningen till stöd för det svenska innovationssystemet samt en hållbar utveckling och tillväxt genom att en FoU-myndighet inrättas under Näringsdepartementet.

Trafikutskottet vill för sin del starkt understryka betydelsen av de uppgifter inom transport- och kommunikationssektorn som Kommunikationsforskningsberedningen (KFB) har att svara för. I utskottets betänkande 1997/98:TU10 anges följande prioriterade forskningsområden:

Strategisk forskning

- Långsiktig hållbarhet
- Kommunikationernas roll och betydelse i samhället
- Processer och modeller för planering, styrning och uppföljning

Tillämpad transportforskning

- Miljöanpassade transporter och drivmedel
- Kollektiv persontrafik och offentligt betalda resor
- Säkerhet i transporter
- Logistik och samverkande godstransportlösningar
- Transportinformatik
- Infrastrukturens drift och underhåll

Som också regeringen framhåller kommer den transport- och kommunikationsforskning som bedrivs av KFB även i framtiden att vara av strategisk betydelse. Utskottet finner det därför angeläget att KFB:s nuvarande arbetsuppgifter i huvudsak övertas av den nya FoU-myndighet som regeringen föreslår.

Vad regeringen i propositionen anför om den nya FoU-myndigheten synes utskottet ägnat att i väsentlig utsträckning tillgodose önskemålen i motion Ub25 yrkande 6 av Bo Lundgren m.fl. (m). Motionärerna anser dock, till skillnad från regeringen, att den nya myndigheten bör tillföras vissa forskningsuppgifter även från Bygghälsorådet, Vägverket och Banverket samt Statens energimyndighet. Utskottet delar regeringens uppfattning att Vägverket och Banverket bör behålla det sektorsansvar för forskning inom sina respektive områden som de båda verken nu har. Så synes utskottet kunna ske utan men för den nya FoU-myndighetens effektivitet.

I motion Ub30 av Karin Svensson Smith och Stig Eriksson (båda v) framhålls, som nämnt (yrkande 1), att organisationskommittén för den nya myndighetsstrukturen bör få i uppdrag att också ta fram ett specifikt program för hela trafik- och transportforskningen.

Utskottet har redan framhållit vikten av att KFB:s nuvarande uppgifter med en sammanhållen transportforskning övertas av den nya FoU-myndigheten. I propositionen framhålls också att myndighetens resurser till en början kommer att vara uppbundna i stor utsträckning av åtaganden som gjorts av bl.a. KFB. I sammanhanget anför regeringen vidare att myndighetens FoU-verksamhet bör byggas upp kring ett antal programområden. För att utnyttja synergier bör sådana områden med fördel spänna över flera av de delsektorer som ingår i myndighetens ansvarsområde. Programområdena skall utformas för tidsperioder på upp till sex år. Därigenom underlättas återkommande omprövning av prioriteringar i verksamheten och borgas för en mer flexibel organisation.

Utskottet delar regeringens sålunda uttalade uppfattning. Med hänvisning till vad utskottet nu anfört finner utskottet syftet med v-motionens yrkande 1 till väsentlig del tillgodosett. Enligt yrkande 2 i v-motionen bör regeringen återkomma till riksdagen med förslag om hur de olika trafikverkens FoU-ansvar och motsvarande medel skall flyttas över till ett specifikt program för trafik- och transportforskning. Utskottet har redan framhållit att Vägverket och Banverket bör behålla det sektorsansvar för forskning inom sina respek-

tive områden som de båda verken nu har. Härav följer att utskottet inte kan ställa sig bakom kravet enligt v-motionens yrkande 2.

Med hänvisning till det anförda avstyrker trafikutskottet för sin del motionerna Ub25 (m) yrkande 6 och Ub30 (v). Även motion Ub28 (kd) avstyrks såvitt den avser avslag på regeringens förslag om inrättande av en ny FoU-myndighet som bl.a. skall ta över KFB:s arbetsuppgifter. Regeringens förslag i motsvarande delar tillstyrks.

Stockholm den 27 april 2000

På trafikutskottets vägnar

Monica Öhman

I beslutet har deltagit: Monica Öhman (s), Sven Bergström (c), Per-Richard Molén (m), Hans Stenberg (s), Johnny Gylling (kd), Krister Örnfjäder (s), Lars Björkman (m), Monica Green (s), Inger Segelström (s), Stig Eriksson (v), Tuve Skånberg (kd), Mikael Johansson (mp), Kenth Skårvik (fp), Jan-Evert Rådström (m), Christina Axelsson (s) och Sture Arnesson (v).

Avvikande meningar

1. Per-Richard Molén, Lars Björkman och Jan-Evert Rådström (alla m) anför:

Vi moderater anser att den mer tillämpade tekniska forskningen bör sammanföras i en ny myndighet. Denna bör verka i nära samverkan dels med de tekniska högskolorna, dels med företagen och stödjande FoU av högsta klass. Myndigheten för teknisk och industrirelaterad forskning bör ha flera uppgifter. Myndigheten bör i första hand ansvara för den forskningsfinansiering som i dag framför allt ligger på NUTEK, på Byggeforskningsrådet och på Kommunikationsforskningsberedningen. Det bör också prövas om inte väsentliga fördelar kunde vinnas genom att i myndighetens uppgifter också inkludera ansvaret för statens finansiering av verksamheten inom industri-forskningsinstituterna. Ett sådant bredare ansvar skulle ge myndigheten stora möjligheter att skapa nya dynamiska synergier. Stöd till nya teknologier, bl.a. informations- och materialteknik, bör ägnas stor uppmärksamhet.

Ett brett ansvar ställer också krav på lyhördhet för olika intressen. Industri och vetenskap måste förenas i myndighetens ledning. Formerna för utvärdering måste vara av högsta klass.

Genom den myndighet vi förordar kan bättre förutsättningar skapas att föra grundforskningens resultat vidare till exploaterbara resultat. Myndigheten får därigenom en viktig funktion inte minst för det informationstekniska och biotekniska nyföretagandet. Byggeforskningen hör naturligen också hit.

Till myndigheten för industrirelaterad spetsforskning vill vi samla de resurser som nu hanteras av KFB, de FoU-finansierande delarna av NUTEK:s verksamhet, de delar av Rådet för arbetslivsforskning som berör arbetsorganisatorisk forskning, delar av Byggeforskningsrådet, vissa forskningsstöd-

jande uppgifter som finns vid Vägverket och Banverket samt energiforskning som inte är relaterad till Energimyndighetens övriga uppgifter.

Utbildningsutskottet bör således enligt vår mening tillstyrka motion Ub25 yrkande 6 av Bo Lundgren m. fl. (m).

2. Stig Eriksson och Sture Arnesson (båda v) anför:

Regeringens förslag innebär att trafikverken får behålla medel till forskning och utvecklingsarbete. Den kunskapsutveckling som är relevant för framtida transporter är emellertid huvudsakligen trafikslagsövergripande. För att de av riksdagen antagna trafikpolitiska målen skall nå krävs en övergång från de transportslag som är särskilt miljö- och olycksbelastande till transporter vars effekter i förhållande till miljö- och trafiksäkerhetsmålen är bättre. Av naturliga skäl finns det inom respektive trafikverk en egen kultur som sätter en expansion av det egna trafikslaget i centrum. Skall kunskaperna vad gäller integrering av transporter och volymminskning av transporter kunna utvecklas bör denna uppgift läggas på ett organ som inte företräder ett särskilt trafikslags intressen.

Vi vänsterpartister vill så långt möjligt säkerställa att transportforskningen dels får erforderligt utrymme, dels bedrivs med den inriktning vi förordar i den nya FoU-myndighet som regeringen föreslår. Det är därför vi vill att den organisationskommitté som regeringen aviserar skall få i uppdrag att ta fram ett specifikt program för hela trafik- och transportforskningen. Det är också därför vi vill att trafikverkens ansvar och resurser för FoU skall föras över till det specifika programmet.

Utbildningsutskottet bör således enligt vår mening tillstyrka motion Ub30 av Karin Svensson Smith och Stig Eriksson (båda v).